

เล่าเรื่องพระแก้วมรกต

พระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร (พระแก้วมรกต)

รายละเอียดเกี่ยวกับองค์พระแก้วมรกต

แกะจากหินรัตนชาติชิ้นเดียวทั้งองค์ อยู่ในหินกลุ่ม **Pyroxene** ความ

หนาแน่น 3.33 – 3.35 ความแข็ง 6.5 - 6.7 (เพชร มีความแข็ง = 10)

องค์พระสูง 66 เซนติเมตร จากทับเกษตรถึงสุดพระเกตุมาลาความกว้าง

ฐาน 48.3 เซนติเมตร ลักษณะเป็นพระพุทธรูปนั่งปางสมาธิ พระชงฆ์ขวา

ทับพระชงฆ์ซ้าย

เครื่องทรงฤดูร้อน

เครื่องทรงฤดูฝน

เครื่องทรงฤดูหนาว

ประวัติก่อนเข้าประเทศไทยโดยย่อ

พระแก้วมรกตคาดว่าสร้างใน ประมาณปี พ.ศ. 500 ที่ นครปาตลีบุตร

Nakornpatalibout** และประดิษฐานที่นั่น จนถึง พ.ศ.800 รวม 300 ปี

ประดิษฐานที่ ลังกา **Lanka**** 200 ปี

** ในประเทศอินเดียและศรีลังกานั้นไม่มีหลักฐานหรือบันทึกใดๆ เกี่ยวกับพระแก้วมรกตเลย แต่ ชื่อ นครปาตลีบุตร **Nakornpatalibout** และ ลังกา **Lanka** เคยเป็นชื่อเดิมของเมืองทางตอนใต้ของประเทศไทย (ในปัจจุบัน) ซึ่งได้มีการสร้างโบสถ์ "พระแก้ว" ใน อำเภอชัยยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งเป็นเมืองเก่าของอาณาจักรศรีวิชัย โบสถ์ถูกสร้างในพุทธศตวรรษที่ 14

ดังนั้นพระแก้วมรกตน่าจะถูกสร้างในประเทศไทย

พ.ศ.1432-1545.....ประดิษฐานที่ Nakorn Indraput ประเทศ กัมพูชา

พ.ศ.1545-1730.....ประดิษฐานที่ อยุธยา ประเทศไทย

พ.ศ.1730-1898.....ประดิษฐานที่ กำแพงเพชร ประเทศไทย (ครั้งแรก)

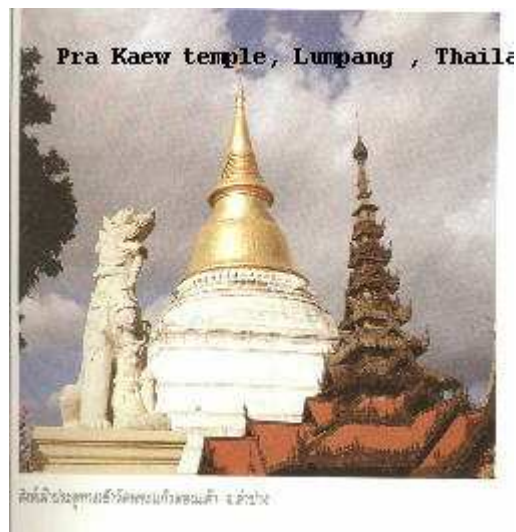
พ.ศ.1898-1900.....ประดิษฐานที่ ละโว้ หรือ ลพบุรี ประเทศไทย

พ.ศ.1900-19??.....ประดิษฐานที่ กำแพงเพชร ประเทศไทย (ครั้งที่สอง)

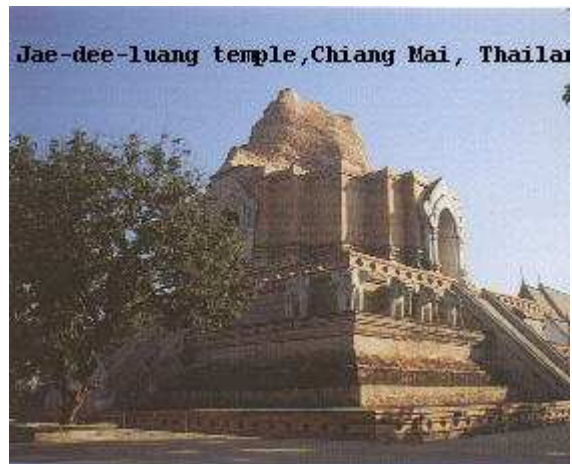
พ.ศ.1977.....ประดิษฐานที่ เชียงราย ประเทศไทย

พ.ศ.1977-2009.....ประดิษฐานที่ ลำปาง ประเทศไทย 22 ปี

พ.ศ.2019-2095.....ประดิษฐานที่ เชียงใหม่ ประเทศไทย 76 ปี

พ.ศ.2095-2107.....ประดิษฐานที่ หลวงพระบาง ประเทศลาว 22 ปี

พ.ศ.2107-2322.....ประดิษฐานที่ Vientiane ประเทศลาว 215 ปี

พ.ศ.2322-ปัจจุบัน.....ประดิษฐานที่ กรุงเทพฯ ประเทศไทย

ที่เมืองเชียงรายมีตำนานที่ควรเชื่อถือได้กล่าวว่าเมื่อ พ.ศ. 1977 ฟาผ่าเจดีย์องค์หนึ่ง ณ เมืองเชียงรายได้ค้นพบพระพุทธรูปองค์หนึ่งปิดทองคำทับทั่วทั้งองค์ก็สำคัญว่าเป็นพระพุทธรูปศิลาสามัญจึงเชิญเข้าไปไว้ในวิหารที่วัดแห่งหนึ่งแต่นั้นอีก 2-3 เดือนปูนที่ลงรักปิดทองหุ้มทั่วพระองค์นั้นกะเทาะออกที่ปลายพระนาสิกเจ้าอธิการในอารามนั้นได้เห็นเป็นแก้วสีเขียวงามคือหยกชนิดหนึ่งจึงแกะต่อออกไปทั้งพระองค์คนทั้งปวงจึงได้เห็นและทราบความเป็นพระพุทธรูปแก้วที่บึงแห่งบริสุทธิดีไม่มีบุบสลายหน้าตักกว้าง 48.3 ซม. สูงทั้งฐาน 66 ซม. คนชาวเชียงรายและ เมืองอื่นๆก็พากันไปบูชานมัสการมากมายประดิษฐานที่เมืองลำปาง 32 ปี

ผู้รักษาเมืองเชียงรายได้มีใบบอกลงไปถึงพระเจ้าสามฝั่งแกนเจ้าเมืองเชียงใหม่เจ้าเมืองเชียงใหม่จึงเกณฑ์ขบวนไปรับเสด็จพระพุทธรูปหามณเฑียรนปฎิมากรขึ้นหลังช้างแห่เพื่อมาประดิษฐาน ณ เมืองเชียงใหม่ครั้นมาถึงทางแยกซึ่งจะไปเมืองนครลำปางข้างก็ตื่นหันไปทางนครลำปางเมื่อหมดความงัวงิมดับช้างให้สงบลงแล้วจึงพากลับมาทางแยกที่จะไปเมืองเชียงใหม่ข้างก็ตื่นไปทางเมืองนครลำปางอีกจนภายหลังเมื่อนำช้างเชื่องรับเสด็จพระพุทธรูปหามณเฑียรนปฎิมากรข้างนั้นเมื่อมาถึงที่นั้นก็ตื่นตื่นไปทางเมืองนครลำปางอีกท้าวพระยาผู้ไปรับเห็นเป็นประหลาดจึงแจ้งไปถึงเจ้าเมืองเชียงใหม่ครั้งนั้นเจ้าเมืองเชียงใหม่ก็นับถือผีสางมากจึงวิตกว่าชะรอยผีที่รักษาองค์พระจะไม่ยอมมาเมืองเชียงใหม่

ก็ยอมให้เชิญพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรไปประดิษฐานที่วัดในเมืองลำปางนานถึง 32ปีสันนิษฐานว่าคือวัดพระแก้วดอนเต้าในปัจจุบันประดิษฐานที่เมืองเชียงใหม่ 84 ปี

ครั้น พ.ศ.2011 พระเจ้าติโลกราชผู้ครองเมืองเชียงใหม่ดำริว่าเจ้าเชียงใหม่องค์ก่อนยอมให้พระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรไปประดิษฐานอยู่เมืองนครลำปางนั้นไม่สมควรเลย น่าจะอาราธนากลับมาเมืองเชียงใหม่แล้วจึงไปอาราธนาแห่พระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรมาเมืองเชียงใหม่แล้วสร้างหอพระแก้วประดิษฐานไว้ในเมืองพระเจ้าเชียงใหม่ได้พยายามจะทำพระวิหารที่ไว้พระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรให้เป็นปราสาทมียอดให้สมควรแต่หาสมประสงค์ไม่เนื่องจากอสนีบาตตกลงต้องทำลายยอดที่สร้างขึ้นหลายครั้ง จึงได้เชิญพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรไว้ในพระวิหารมีซุ้มจะระนาอยู่ในผนังด้านหลัง สำหรับตั้งพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรกับทั้งเครื่องประดับอาภรณ์บูชาต่างๆมีบานปิด ดั่งตู้เก็บรักษาไว้เปิดออกให้คนทั้งปวงมนัสการเป็นคราว ๆ (บางตำนานก็กล่าวว่าพระแก้วมรกตประดิษฐานอยู่ในซุ้มทางทิศตะวันออกของเจดีย์หลวง ณ วัดเจดีย์หลวงเมืองเชียงใหม่)พระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรประดิษฐานอยู่ที่เมืองเชียงใหม่มาได้ 84 ปี ประดิษฐานที่เมืองหลวงพระบาง 12 ปี

ครั้นพ.ศ.2094พระเจ้าเมืองเชียงใหม่องค์หนึ่งซึ่งครองเมืองในครั้งนั้นชื่อพระเจ้าไชยเชษฐาเป็นบุตรพระเจ้าโพธิสารซึ่งเป็นพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตหรือประเทศลาวต่อมาพระเจ้าโพธิสารทิวศดเกิดเหตุน้องพระเจ้าไชยเชษฐาชิงราชสมบัติกันเสนาบดีกรุงศรีสัตนาคนหุตจึงเชิญพระเจ้าไชยเชษฐาให้กลับไปยังเมืองหลวงพระบางเพื่อระงับเหตุจลาจลเมื่อพระเจ้าไชยเชษฐาไปนั้นไม่แน่ใจว่าจะประทับอยู่เมืองหลวงพระบางต่อไป หรือจะกลับคืนมายังเมืองเชียงใหม่อีกจึงเชิญพระแก้วมรกตไปด้วยเมื่อพ.ศ.2095อ้างว่าจะเชิญไปให้ญาติที่เมืองหลวงพระบางได้มนัสการและบำเพ็ญการกุศลครั้นพระเจ้าไชยเชษฐาไปถึงเมืองหลวงพระบางเสนาบดีพร้อมกันเชิญให้ครองกรุงศรีสัตนาคนหุตทรงพระนามว่าพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชเพราะ เหตุที่ครองทั้งประเทศล้านช้างและล้านนา

ด้วยกันฝ่ายข้างท้าวพระยาเมืองเชียงใหม่ไม่พอใจที่จะเป็นเมืองขึ้นกรุงศรีสัตนาคนหุต จึงไปเชิญเจ้าเมกุญเมืองนายซึ่งเป็นเชื้อพระวงศ์ของพระเจ้าเชียงใหม่แต่ก่อนมาครองเมืองเชียงใหม่ก็เกิดรบกับกรุงศรีสัตนาคนหุตพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชไม่สามารถจะปราบปรามเมืองเชียงใหม่ได้จึงคงรักษาพระแก้วมรกตไว้ที่เมืองหลวงพระบางต่อมา 12 ปีประดิษฐานที่เมืองเวียงจันทน์ 214 ปี

ถึงพ.ศ.2107พระเจ้าหงสาวดีบุเรงนองประเทศพม่ามีอำนาจมากขึ้นพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชเห็นว่าตั้งอยู่ที่เมืองหลวงพระบางจะสู้ศึกพม่าไม่ได้จึงย้ายราชธานีลงไปตั้งอยู่ที่เมืองเวียงจันทน์และเชิญพระแก้วมรกตไปด้วยพระแก้วมรกตจึงไปประดิษฐานอยู่ที่เมืองเวียงจันทน์แต่นั้นมาอีก214ปีประดิษฐาน ณ กรุงธนบุรี และ กรุงรัตนโกสินทร์

ครั้นถึงพ.ศ.2321เมื่อรัชกาลพระเจ้ากรุงธนบุรีเกิดการสงครามขึ้นในระหว่างกรุงธนบุรีกับกรุงศรีสัตนาคนหุตครั้งนั้นพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เสด็จดำรงพระยศ เป็นเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกได้เป็นจอมพลยกทัพขึ้นไปตีกรุงศรีสัตนาคนหุตได้เมืองเวียงจันทน์แล้วเชิญพระแก้วมรกตกับพระบางลงมายังกรุงธนบุรีพระเจ้ากรุงธนบุรีทำการสมโภชแล้วโปรดให้ประดิษฐานไว้ ณ โรงพระแก้วในบริเวณพระราชวังเดิมครั้นพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงสร้างกรุงรัตนโกสินทร์เมื่อพ.ศ.2325โปรดให้สร้างพระอารามขึ้นในพระราชวังเป็นที่ประดิษฐานพระแก้วมรกต ครั้นพระ อุโบสถสร้างเสร็จจึงโปรดให้เชิญพระแก้วมรกตแห่มาประดิษฐานในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดารามเมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2327 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงพระดำริสร้างเครื่องทรงถวายสำหรับฤดูร้อนและฤดูฝนเปลี่ยนเครื่องทรงตามฤดูครั้นถึงรัชกาลที่ 3 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริสร้างเครื่องทรงฤดูหนาวจึงทรงเปลี่ยนเป็นเครื่องทรง 3 ฤดูกาลมาจนทุกวันนี้

พระราช พิธีเปลี่ยน เครื่องทรงพระแก้ว มรกต

พระราช พิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระแก้วมรกตนั้นกระทำกัน 3 ครั้ง ต่อหนึ่งปี คือ

1. เครื่องทรง ถูร้อน ทรง เปลี่ยน วันแรม 1 ค่ำ เดือน 4
2. เครื่องทรง ถูฝน ทรง เปลี่ยน วันแรม 1 ค่ำ เดือน 8
3. เครื่องทรง ถูหนาว ทรง เปลี่ยน วันแรม 1 ค่ำ เดือน 12

ในสมัยก่อนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประพรมน้ำพระพุทธมนต์เฉพาะแก่
เจ้านายและขุนนางที่เฝ้าอยู่ภายในพระอุโบสถเท่านั้นแต่ในรัชกาลปัจจุบันพระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระมหากรุณาธิคุณเสด็จพระราชดำเนินลงมาทรงประพรมน้ำ
พระพุทธมนต์พระราชทานแก่ประชาชนที่คอยเฝ้ารอบพระอุโบสถด้วยนับเป็นการทรง
เริ่มต้นประเพณีใหม่ออย่างหนึ่ง

เรียบเรียง จาก

ประวัติ วัด พระศรี รัตน ศาสดาราม ของ ศาสตราจารย์ หม่อมเจ้า สุภัทดิศ ดิศกุล

ตำนานพระแก้วมรกต (2)

พระแก้วมรกต หรือพระมหามณีพุทธปฏิมากร เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของไทย ตั้งแต่สมัยโบราณมีตำนานที่กล่าวถึงพระพุทธรูปองค์นี้มากมายหลายเล่ม ความในหนังสือแต่ละเล่มก็อาจจะมีผิดแผกแตกต่างกันบ้าง เป็นธรรมดาของการตีความที่ขึ้นอยู่กับมุมมองของผู้แปลที่แตกต่างกันทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อมและยุคสมัยที่ต่างกันทำให้เรื่องราวของพระแก้วมรกตที่ออกมานั้นค่อนข้างจะสับสนเอาการประกอบกับเรื่องของพระแก้วมรกตที่เราได้ศึกษากันในชั้นหลังนั้นมักเป็นของที่ฝรั่งที่ได้เรียบเรียงเอาไว้ และมีปัญหาว่า การเรียบเรียงที่ทำโดยฝรั่งนั้นเป็นการมองด้วยสายตาฝรั่งซึ่งมักจะมีความผิดพลาดเกิดขึ้นได้ง่าย แต่เราก็ยังอาศัยบทความเหล่านั้นมาอ้างอิงกันเสมอ ด้วยความที่นับถือว่าฝรั่งผู้รู้ทำอะไรเป็นถูกไปหมดและพากันเชื่อไปหมด ฝรั่งว่าอะไรเราก็ว่าตามกันไปอย่างนั้นถึงกับว่าถ้าเกิดมีใครที่มีทฤษฎีใหม่ๆมาแย้งกับของที่ฝรั่งทำไว้ คนๆนั้นอาจจะเสียคนไปเลยก็ได้

ในเรื่องของพระแก้วมรกตที่จะนำเสนอในที่นี้ ข้าพเจ้าได้เรียบเรียงมาจากหนังสือหลายเล่ม โดยมากเป็นหนังสือที่แต่งโดยคนไทย และมีมุมมองที่มีเหตุผลคล่องจองกันเป็นอย่างดี แต่อย่างไรก็ตาม ก็ยังต้องแบ่งตำนานออกเป็น 2 ตอนอยู่ดี คือตั้งแต่เริ่มสร้าง ถึงตอนที่มาถึงเมืองเชียงราย เป็นตอนที่ 1 และตอนต่อจากเมืองเชียงรายเป็นตอนที่ 2 เนื่องจากตอนที่ 1 นั้น ยังเป็นเพียงตำนานเท่านั้น ไม่ใช่หลักฐานที่เอกสารอ้างอิง แต่ก็ถือได้ว่าเป็นตำนานที่น่าเชื่อถือได้มากที่สุด ส่วนตอนที่ 2 เป็นตอนที่มีเอกสารหลักฐานแน่นหนา จึงไม่อาจมีข้อโต้แย้งใดๆได้

การนำเสนอเรื่องพระแก้วมรกตต่อไปนี้ ข้าพเจ้าคงจะใช้การเล่าเรื่องประกอบการวิเคราะห์ไปในคราวเดียวกัน ขอท่านทั้งหลายโปรดอ่าน แล้วใช้วิจารณญาณเอาตามอัธยาศัย

เปิดตำนาน

เริ่มจากการที่พระนาคเสน ผู้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ ซึ่งมีชีวิตอยู่ในสมัย 500 ปีหลังพุทธกาลเกิดมีความที่จะสร้างพระพุทธรูปองค์หนึ่ง ให้ยืนอยู่จนสิ้น 5000 ปี พุทธกาล ครั้นจะสร้างพระด้วยโลหะมีค่าที่นิยมทำกันทั่วไป ก็กลัวว่าจะสูญสลายได้ง่าย เพราะอาจจะมีใครในกาลข้างหน้ามาทำให้พระพุทธรูปที่จะสร้างด้วยโลหะนี้เปลี่ยนไปเป็นอย่างอื่นได้ จึงมีความคิดที่จะสร้างพระพุทธรูปด้วยหินที่มีค่า ก็ยังติดอยู่ว่า จะเอาหินนั้นมาจากไหน

เมืองที่พระนาคเสนอาศัยอยู่นั้น ชื่อเมือง ปาตะลินบุตร สันนิษฐานว่าคงเป็นเมืองอยู่แถวๆเมืองไชยาหรือรอบๆบริเวณนั้น

ตำนานยังกล่าวถึงเมือง ลังกาทวีปกัมโพชวิสัย ซึ่งเมื่อวิเคราะห์ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์แล้ว ก็ได้ความว่าเมืองนี้น่าจะเป็นเมืองนครศรีธรรมราช ในแหลมมลายูที่หนังสือบางเล่มบอกว่าพระพุทธรูปองค์นี้ ถูกสร้างมาจากเมืองลังกานั้น ก็เป็นเพราะมีตำนานบางเล่มกล่าวชื่อเพียงว่า ลังกาทวีป ไม่มีคำ กัมโพชวิสัย ต่อท้าย จึงเหมาเอาว่าพระพุทธรูปองค์นี้มาจากลังกา

ครั้นเมื่อพระอินทราชาทรงทราบว่า พระนาคนั้นจะสร้างพระพุทธรูปด้วยหินมีค่า แล้วไม่รู้จะเอาหินจากไหน ท่านจึงมาหาพระนาคนั้นพร้อมด้วยพระวิษณุ แล้วเสนอตัวช่วย จากนั้น พระอินทราชาพร้อมพระวิษณุก็เสด็จไปนำหินมาจากเขาชื่อ วิมลบรรพต อันว่าเขาลูกนี้นั้นคือเขาที่อยู่ใต้เขานันทวันทางใต้ของจีน ตามตำนานบอกว่าอยู่ที่เมืองราชครี และเมืองที่วานนี้คือเมืองที่เคยเป็นถิ่นที่อยู่ของคนไทในยุคนานมาก่อน เมื่อไปถึงเขาวิมลบรรพตแล้ว ผู้ที่รักษาแหล่งหินอยู่ก็แจ้งให้พระอินทราชาได้ทรงทราบว่าหินที่ท่านตั้งใจจะมาเอานั้น ได้มีการรักษาไว้เพื่อถวายให้กับพระเจ้าแผ่นดินของที่นี่ ซึ่งก็หมายถึงฮ่องเต้ ดังนั้น พระอินทราชาจึงได้มาแต่หินที่มีค่ารองลงไปคือ มรกต ซึ่งก็ถือว่าเป็นหินที่มีค่ามาก เมื่อได้หินมาแล้ว ก็นำกลับมาถวายแด่พระนาคนั้น แล้วพระวิษณุก็แปลงเป็นคนธรรมดา อาสาแกะหินนั้นให้เป็นองค์พระ พระนาคนั้นก็อนุญาต

พระนามพระอินทราชาและพระวิษณุกรรมที่ปรากฏในตำนานนั้น กล่าวกันว่า เสด็จลงมาจากรวงสวรรค์ เมื่อเทียบกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์แล้ว เราก็พบว่า มีกษัตริย์ชื่อพระอินทราชาและมีพระโอรสนามว่าพระวิษณุอยู่จริง อาจจะเป็นไปได้ว่า สรวงสวรรค์ที่เสด็จลงมา นั้น คือเสด็จมาจากปราสาทราชวังของพระองค์เอง ประกอบกับบ้านเมืองในเวลานั้นมีความสุขสงบ เปรียบได้ดังสรวงสวรรค์ จึงได้เปรียบไปว่า พระองค์เป็นองค์อินทร์เสด็จลงมาจากรวงสวรรค์

ในตำนานกล่าวว่า พระนาคนั้นได้อัญเชิญพระบรมธาตุของพระพุทธเจ้าออกมาทำการสักการบูชาจำนวนทั้งหมด 7 องค์ เสร็จแล้วจึงอาราธนาพระบรมธาตุทั้ง 7 นั้นให้เข้าไปประดิษฐานอยู่ในองค์พระพุทธรูปนั้น แล้วพระนาคนั้นก็กล่าวแก่คนทั้งปวงว่า อันพระพุทธรูปองค์นี้นั้น จะไม่ได้อยู่ในเมืองปาตลีบุตรนี้ดอก แต่จะเสด็จไปโปรดสัตว์ยัง 5 ประเทศดังนี้ คือ

1. ลังกาทวีปกัมโพทวิสัย (เมือง นครศรีธรรมราช)
2. กรุงศรีอยุธยาวิสัย
3. โยนกวิสัย
4. สุวรรณภูมิวิสัย
5. ปมหลวิสัย

หลังจากนั้นอีก 300 ปี (พ.ศ. 800) ในเมืองปาตลีบุตรเกิดมีศึกสงครามความไม่สงบเกิดขึ้น ผู้คนจึงพากันนำพระแก้วมรกตนั้นหนีออกจากเมืองไปไว้ยังลังกาทวีปกัมโพทวิสัย (นครศรีธรรมราช) พร้อมด้วยพระไตรปิฎกอีกชุดหนึ่ง

200 ปีต่อมา (ประมาณพ.ศ.1000) มีกษัตริย์องค์หนึ่งพระนามว่า พระเจ้าอนุรุทครองเมืองพุกาม (คนละองค์กับพระเจ้าอนุรุทที่สถาปนาจลศักราช) มีพระภิกษุรูปองค์หนึ่ง นามว่า พระสีลขันธ อาศัยอยู่ในเมืองพุกามนั้น ค้นพบว่า พระไตรปิฎกที่มีใช้กันในเมืองนั้น ไม่ถูกต้องนัก และทราบด้วยว่าของจริงที่ถูกนั้น อยู่ที่เมืองลังกาทวีปกัมโพทวิสัยจึงนำความนั้นกราบทูลพระเจ้าอนุรุท พระเจ้าอนุรุทก็เห็นด้วย พระองค์จึงส่งเรือสำเภาไปยังเมืองลังกาทวีปล่วงหน้าไปก่อน เมื่อพระองค์คำนวณว่า เรือที่ส่งไปนั้นน่าจะถึงเมืองลังกาทวีปแล้ว พระองค์จึงขึ้นม้าฮัสตแล้วเหาะไป จึงไปถึงยังเมืองลังกาทวีปนั้นในวันเดียวกัน (พระองค์ส่งทัพเรือล่วงหน้ามาก่อน แล้วจึงยกทัพบกและทัพม้าตามมาทีหลัง ซึ่งใช้เวลาได้ดีกว่า แล้ว จึงมาถึงเมืองลังกาทวีปในเวลาเดียวกัน)เมื่อมาถึงแล้วพระเจ้าอนุรุทก็ทำการเจรจากับเจ้าเมืองลังกาโดยขอให้พระสีลขันธได้บวชให้ถูกต้องตามอย่างพระไตรปิฎกฉบับที่ถูกและขอคัดลอกพระไตรปิฎกนั้นเพื่อนำกลับไปยังพุกามประเทศ พระเจ้ากรุงลังกาทวีปก็ตกลง แล้วจึงเริ่มทำการคัดลอก รวมทั้งจัดการบวชพระที่มาจากพุกามรวม 8 รูป รวมทั้งพระเจ้าอนุรุทก็เข้าร่วมทำการเขียนพระไตรปิฎกด้วยพระองค์เองด้วย

เมื่อคักลอกพระไตรปิฎกเสร็จแล้ว พระเจ้าอนรุทก็เดินทางกลับเมืองพุกาม แต่ได้ขอเอาพระแก้วมรกตไปด้วย โดยจัดสำเภาลำหนึ่งสำหรับบรรทุกพระแก้วมรกตและพระไตรปิฎกที่ชาวพุกามเป็นผู้คัดลอกส่วนอีกลำหนึ่งก็บรรทุกพระ 8 รูปที่มาจากวัดที่เมืองลังกาและพระไตรปิฎกที่ชาวลังกาเป็นผู้เขียน แล้วให้สำเภาทั้ง 2 ลำนั้นออกเดินทางออกจากเมืองลังกาทวีป ส่วนพระองค์เองก็ขึ้นม้าเหาะกลับมารออยู่ที่เมืองพุกาม

สำเภาดังกล่าวนั้น มีเพียงลำเดียวเท่านั้นที่ไปถึงเมืองพุกาม คือลำที่บรรทุกพระ 8 รูปและพระไตรปิฎกที่ชาวลังกาเป็นผู้เขียน ส่วนอีกลำหนึ่ง ซึ่งบรรทุกพระแก้วมรกตกับพระไตรปิฎกที่ชาวพุกามเป็นผู้เขียนนั้น ได้พลัดหลงเข้าไปถึงเมืองอินทปัตนคร (เมืองลังกาทวีปนั้น หมายถึงเมืองนครศรีธรรมราชจริง เนื่องจากเห็นได้ว่า สำเภานั้นไปเข้าปากน้ำบึงทวายมาศ เมืองอินทปัตโดยง่าย เมืองอินทปัตนี้เมืองเขมร ซึ่งเป็นคำเรียกของคนไทยโบราณที่ไม่ยอมเรียกเมืองว่าเขมร แต่เรียกว่า อินทปัต แทน)

เมื่อรู้ไปถึงพระเจ้าอนรุท พระองค์ก็เสด็จไปถึงเมืองอินทปัตโดยขี่ม้าเหาะไปเพียงลำพัง เพื่อทวงเอาพระแก้วมรกตนั้น แต่เจ้าเมืองอินทปัตไม่ยอมคืนให้ในชั้นแรก พระเจ้าอนรุทจึงทำอิทธิฤทธิ์ให้เจ้าเมืองอินทเห็น เจ้าเมืองอินทเห็นแล้วเกิดความกลัว จึงยอมคืนให้ แต่ให้ข้าหลวงมาบอกพระเจ้าอนรุทว่าพระเจ้าอนรุทเดินทางมาโดยลำพังคงไม่สะดวกที่จะนำสำเภาและของทั้งหมดที่บรรทุกอยู่นั้นกลับไปได้โดยพระองค์เอง จึงขอให้พระองค์กลับไปก่อน แล้วจะจัดส่งสำเภาพร้อมพระแก้วมรกตและของทั้งหมดไปภายหลัง เมื่อสำเภาดังกล่าวเดินทางมาถึงพุกามแล้ว พระเจ้าอนรุทก็พบว่าในสำเภานั้นไม่มีพระแก้วมรกตมาด้วย พระองค์ก็เสียพระทัยมาก แต่ก็คิดว่า พระองค์คงไม่มีวาสนาที่จะได้พระแก้วองค์นี้มาปฏิบัติบูชา จึงตั้งใจเสียคิดว่าเจ้าเมืองอินทปัตคงจะปฏิบัติบูชาพระแก้วนั้นได้อย่างดี พระแก้วมรกตจึงประดิษฐานอยู่ที่เมืองอินทปัตติ (เขมร) ตั้งแต่นั้น

จนถึงสมัยพระเจ้าเสนก กษัตริย์เมืองอินทปัต พระองค์ไม่ตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรมฆ่าคนโดยไม่มีกรรมผิด พระยานาคซึ่งรักษาเมืองอยู่ก็โกรธ จึงบันดาลให้น้ำท่วมเมืองหมด ผู้คนล้มตายเป็นอันมาก และมีผู้นำเอาพระแก้วมรกตหนึ่่นำไปไว้ ณ ตำบลที่อยู่เหนือขึ้นไป

เรื่องที่น่าท่วมเมืองเขมรนี้ ความจริงคือการที่พวกเขมรบุกเข้ามายึดเมืองอินทปัตได้ เขมรพวกแรกเป็นพุทธ คนละพวกกันกับพวกหลัง เมื่อพวกหลังซึ่งไม่ใช่พุทธ แต่เป็นพวกฮินดูยึดเมืองได้แล้ว ก็คงจะทำการกวาดล้างพวกชาวพุทธ ผู้ที่รักษาพระแก้วมรกตอยู่ จึงได้นำพระแก้วมรกตหนีไปอยู่ทางเหนือ คือ ตำบลที่เรียกว่า ดาแก้ว หลังจากทีพระเจ้าอาทิตย์ราชจากอโยธยาเข้ามาช่วยไว้ได้แล้ว จึงโปรดให้สร้างปราสาทดาแก้วไว้เป็นอนุสรณ์

เมื่อพระเจ้าอาทิตย์ราช ผู้เป็นกษัตริย์แห่งเมืองอโยธยาทรงทราบเรื่อง ก็ได้เสด็จมาทรงช่วยแล้วจึงนำเอาพระแก้วมรกตกลับมายังประดิษฐานไว้ที่เมืองอโยธยาด้วย พระแก้วมรกตจึงได้ประดิษฐานอยู่ที่เมือง อโยธยาดังแต่นั้น จนได้หลายชั่วกษัตริย์

สมัยต่อมา เจ้าเมืองกำแพงเพชรก็ได้ลงมาขอเอาพระแก้วมรกตไปรักษาไว้ที่เมืองกำแพงเพชรเป็นอย่างดี จนเมื่อเจ้าราชบุตรของเจ้าเมืองกำแพงเพชรได้จำเริญวัยขึ้นแล้ว จึงได้ไปครองเมืองละโว้ ต่อมาเจ้าราชบุตรที่ได้ไปครองเมืองละโว้นั้น ก็ได้กราบทูลขอพระแก้วมรกตแก่พระราชบิดา พระราชบิดาก็ทรงอนุญาต พระแก้วมรกตจึงได้ประดิษฐานที่เมืองละโว้ แต่เจ้าราชบุตรนั้นคงปฏิบัติบูชาพระแก้วมรกตนั้นได้เพียง 1 ปี กับ 9 เดือนเท่านั้น ด้วยคงจะเห็นว่า พระพุทธรูปองค์นี้มีความสำคัญนัก เห็นเหลือกำลังที่จะรักษาเอาไว้ได้ หากมีภัยอันตรายใดๆอันอาจจะเกิดแก่พระแก้วมรกตนั้น เจ้าราชบุตร

นั่นจึงได้ อัญเชิญพระแก้วมรกตกลับคืนแก่พระราชบิดา พระแก้วมรกตจึงกลับมาประดิษฐานที่กำแพงเพชรตามเดิม

ทางเจ้าเมืองเชียงรายได้รู้ข่าวว่าพระแก้วมรกตกลับมาอยู่ที่เมืองกำแพงเพชรแล้ว ก็ลงมาขอเอาพระ แก้วมรกตไปรักษาไว้ยังเมืองเชียงรายได้ ต่อมา ทางเมืองเชียงรายได้เกิดสงครามรบพุ่งกับเจ้าเมืองเชียงใหม่ แล้วคงจะมีใครอัญเชิญพระแก้วมรกตนั้นเอาไปหลบซ่อนไว้ โดยการเอาปูนมาพอกองค์ แล้วประดิษฐานไว้ในเจดีย์องค์หนึ่ง เมื่อสงครามระหว่างเชียงใหม่กับเชียงรายได้สงบแล้ว เชียงรายก็เข้าไปอยู่ในอาณัติของเชียงใหม่ตามเดิม พระเจ้าเชียงใหม่ก็เสด็จเข้ามายังเมืองเชียงราย วันหนึ่งได้เกิดอัสนีต้องลงที่พระเจดีย์ที่ประดิษฐานพระแก้วนั้นแตกออก พระเจ้าเชียงใหม่จึงพบว่า เป็นพระแก้วมรกตองค์สำคัญจึงคิดจะอัญเชิญไปประดิษฐานไว้ที่เชียงใหม่

เรื่องดังต่อไปนี้ เป็นเรื่องที่มีผู้บันทึกไว้เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์

ขณะนั้น พุทธศักราชล่วงแล้วประมาณ 2000 ปี พระเจ้าเชียงใหม่จึงได้อัญเชิญพระแก้วมรกตลงมาไว้ที่เมืองเชียงใหม่ โดยอัญเชิญไว้บนหลังช้าง แล้วออกเดินทางจากเมืองเชียงรายได้ลงมา ผ่านเมืองลำปาง เมื่อขบวนอัญเชิญเดินทางมาถึงเมืองลำปาง บริเวณวัดดอนชมพู ข้างสำคัญที่อัญเชิญพระแก้วมรกตลงมานั้นก็ไม่มีอาการขยับเขยื้อนแต่อย่างใด ไม่ว่าใครจะทำประการใด ข้างนั้นก็ยังคงยืนนิ่งอยู่อย่างนั้นจนเห็นเป็นอัศจรรย์ จึงต้องอัญเชิญพระแก้วมรกตลงมาประดิษฐานไว้ที่วัดดอนชมพู เมืองลำปางนั้น วัดดอนชมพูคือวัดพระธาตุดอนเต้าในปัจจุบันเวลาผ่านไป 32 ปี ทางเชียงใหม่ก็เปลี่ยนกษัตริย์ และกษัตริย์พระองค์ใหม่ก็ได้เสด็จมาทรงอัญเชิญพระแก้วมรกตออกจากเมืองลำปาง แล้วไปประดิษฐานไว้ที่เมืองเชียงใหม่เป็นผลสำเร็จ พระแก้วมรกตจึงประดิษฐานอยู่ในเมืองเชียงใหม่ตั้งแต่นั้นต่อมาอีก 84 ปี ต่อมาเมื่อเชียงใหม่ขาดกษัตริย์ที่จะครองเมือง ทางเชียงใหม่จึงขอพระไชยเชษฐาจากเมืองศรีสัตนาคนหุต ให้มาครองเมือง เมื่อมีพระชนมได้ 12 พรรษาพระเจ้าไชยเชษฐาที่มีพระมารดาเป็นพระราชธิดาของกษัตริย์เชียงใหม่องค์ก่อน และไปเป็นพระมเหสีของพระเจ้าโพธิสารแห่งเมืองศรีสัตนาคนหุต

อยู่ต่อมาอีก 3 ปี พระเจ้าโพธิสารก็ถึงกาลสวรรคต และเจ้าราชบุตรองค์หนึ่งได้ขึ้นเป็นกษัตริย์ต่อมาและเจ้าราชบุตรอีกองค์หนึ่งก็เป็นเจ้าครองเมืองเวียงจันทน์ แล้วจึงส่งข่าวไปบอกแก่พระไชยเชษฐา พระไชยเชษฐาจึงได้เสด็จกลับมายังเมืองศรีสัตนาคนหุตเพื่อบำเพ็ญพระราชกุศลแด่พระราชบิดา พร้อมกันนั้น พระองค์ก็ทรงพระวิตถ์ว่าเมื่อกลับไปยังเมืองศรีสัตนาคนหุตแล้ว ก็ไม่อาจทราบได้ว่าเมื่อใดจะได้กลับมายังเชียงใหม่อีก พระองค์จึงได้อัญเชิญเอาพระแก้วมรกตไปไว้ยังเมืองศรีสัตนาคนหุตด้วยในคราวเดียวกันนั้น และได้อัญเชิญพระแก้วมรกตให้ประดิษฐานอยู่บนปราสาทหลังเดียวกันกับที่ประดิษฐานพระแชกงคำอยู่ก่อนแล้ว (พระแชกงคำนี้ก็ได้มาจากเมืองเชียงใหม่เช่นเดียวกัน) และพระไชยเชษฐาก็ประทับอยู่ที่เมืองศรีสัตนาคนหุตเป็นเวลา 3 ปี ในระหว่างนั้น ทางเมืองเชียงใหม่ก็ขาดกษัตริย์อีก ชาวเมืองจึงนิมนต์พระเมกุฏิให้ลาสิกขาแล้วให้ครองเมืองเชียงใหม่ เมื่อพระไชยเชษฐาทรงทราบเรื่องก็โกรธ จึงยกทัพเข้ามา หมายถึงตีเอาเมืองเชียงใหม่ โดยยึดเอาเมืองเชียงแสนเอาไว้ก่อน ฝ่ายพระเมกุฏิ เมื่อทราบว่า พระไชยเชษฐายกทัพเข้ามาและยึดเมืองเชียงแสนได้แล้ว ก็เกิดความกลัว จึงเจรจาขอความคุ้มครองจากเมืองอังวะ ทางพม่าจึงส่งทหารเข้ามาช่วย ฝ่ายพระไชยเชษฐา เมื่อทราบว่าพม่าเข้ามาช่วย ก็วิตกว่าจะกลายเป็นศึกใหญ่ จะเสียไพร่พลของทั้งเมืองศรีสัตนาคนหุต ซึ่งเป็นของพระราชบิดา และไพร่พลของเมืองเชียงใหม่ อันเป็นของพระราชมารดาเป็นอันมาก จึงได้แต่เสด็จประทับอยู่ที่เมืองเชียงแสนนั้นเป็นเวลาอีก 9 ปีแล้วจึงเสด็จกลับยังเมืองศรีสัตนาคนหุต

เมื่อกลับมายังเมืองศรีสัตนาคนหุตแล้ว ก็ทรงเล็งเห็นว่า อันเมืองนี้นั้น มีความคับแคบ จึงได้ย้ายไปครองเมืองเวียงจันทน์ และแต่งเมืองเวียงจันทน์จนกลายเป็นเมืองหลวงของอาณาจักรล้านช้างตั้งแต่นั้น พร้อมกันนั้น ก็ได้อัญเชิญเอาพระแก้วมรกตขึ้นไปไว้ยังเมืองเวียงจันทน์ด้วย พระแก้วมรกตจึงประดิษฐานอยู่ที่เวียงจันทน์นับแต่นั้น เวลาที่ล่วงมาอีก 219 ปี

ในสมัยกรุงธนบุรี เมืองลาวเกิดมีเรื่องกับไทย ทางธนบุรีจึงส่งสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึกออกไปปราบ เมื่อชนะศึกแล้ว ท่านจึงอัญเชิญพระแก้วมรกตนั้น กลับประดิษฐาน ณ กรุงธนบุรี นับเป็นการอัญเชิญพระแก้วมรกตกลับมาสู่แผ่นดินไทยอีกครั้ง หลังจากที่ต้องประดิษฐานอยู่ที่เวียงจันทน์เป็นเวลาถึง 219 ปี จนเมื่อท่านสร้างเมืองใหม่คือ กรุงเทพมหานคร แล้ว ท่านจึงอัญเชิญพระแก้วมรกตข้ามแม่น้ำมาประดิษฐานไว้ยังฝั่งกรุงเทพฯ คือในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม จนถึงปัจจุบัน

เมื่อคราวที่ไทยแพ้สงครามในสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น ไทยต้องคืนดินแดนลาวให้แก่ฝรั่งเศสและทางฝ่ายฝรั่งเศสก็ได้เรียกร้องที่จะเอาพระแก้วมรกตกลับไปประดิษฐานในเมืองลาวด้วย มีการประชุมตกลงกันที่ประเทศศรีลังกา ในที่สุด ทางฝ่ายไทยจึงได้แจ้งให้ทางฝรั่งเศสทราบว่า พระแก้วมรกตมรดกของคัมภีร์ ได้ถูกสร้างขึ้นมาในดินแดนไทยและเคลื่อนไหวยู่ในดินแดนไทยเป็นเวลานาน จนเมื่อพระไชยเชษฐาเสด็จกลับไปลาวนั้น พระองค์ก็ได้นำเอาพระแก้วมรกตองค์นี้กลับไปลาวด้วย จึงถือว่าพระแก้วมรกตเป็นสมบัติของไทย ไม่ใช่ของลาว ทางฝรั่งเศสจึงยอมตามที่ไทยแจ้งนั้น